

АНОТАЦІЯ

Дорошенко В.А. Адміністративно-правові засади здійснення громадського контролю за діяльністю Національного антикорупційного бюро України. – *Кваліфікаційна праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2021.

Дисертацію присвячено розробленню науково обґрунтованих напрямів удосконалення адміністративно-правових засад здійснення громадського контролю за діяльністю Національного антикорупційного бюро України. На основі аналізу чинного вітчизняного та зарубіжного законодавства, практики його застосування та узагальнення основних положень праць науковців визначено сутність та особливості здійснення громадського контролю за діяльністю НАБУ, вироблено пропозиції та рекомендації щодо підвищення його ефективності.

Громадський контроль за діяльністю НАБУ визначено як спостереження спеціально створеною Радою громадського контролю, окремими громадянами та іншими інституціями громадянського суспільства за діяльністю НАБУ на предмет її відповідності чинному законодавству з метою недопущення порушень стандартів та підвищення показників її ефективності шляхом реалізації відповідним чином встановлених адміністративно-правовими нормами прав. Підкреслено, що громадський контроль за діяльністю НАБУ за організаційно-правовою формою його здійснення є зовнішнім контролем, тобто реалізується за відсутності організаційного підпорядкування у відношеннях між контролюючим суб'єктом та об'єктом щодо якого він здійснюється. Такий контроль може здійснюватися як одноосібно (окремим громадянами) так і колегіально (Радою громадського контролю), від чого буде залежати не тільки предмет контролю, а також права контролюючих суб'єктів щодо його реалізації.

Вивчено основні нормативно-правові акти, які регулюють питання здійснення громадського контролю за діяльністю НАБУ залежно від рівня їх юридичної сили. Запропоновано під метою громадського контролю за діяльністю НАБУ розуміти попередження можливих відхилень від виконання встановлених законом завдань НАБУ та законності у діяльності його працівників, а у разі виявлення перших – сприянні припиненню та усуненню їх негативних наслідків уповноваженими суб'єктами. До завдань громадського контролю за діяльністю НАБУ віднесено: здійснення комплексу правових, організаційних, інформаційних заходів, спрямованих на забезпечення виконання Національним бюро, покладених на нього завдань; сприяння недопущенню відхилень від дотримання законності та дисципліни у діяльності працівників НАБУ і усуненню раніше допущених ними порушень Конституції України, законів України, інших правових актів; здійснення взаємодії між НАБУ та інститутами громадянського суспільства; сприяння реалізації державної політики щодо утвердження і забезпечення прав і свобод людини та громадянина; участь у втіленні превентивних пріоритетів антикорупційної державної політики тощо.

Принципи громадського контролю за діяльністю НАБУ визначено як основні ідеї, відтворені у нормах, що регламентують процедури, форми та межі громадського контролю, визначають його сутність та зміст, головні завдання та мету щодо забезпечення законності й відкритості в діяльності НАБУ, сприяння його ефективній діяльності та виконанню покладених на нього завдань. Виходячи зі змісту правових засад здійснення громадського контролю за діяльністю НАБУ, виведено його змістовні принципи, а саме: справедливість, об'єктивність та неупередженість контрольної діяльності; повнота, всебічність та систематичність вивчення предмета громадського контролю; деполітизація та деідеологізація контролю; недопустимість зловживання правом здійснення громадського контролю; принцип

невтручання у приватне життя працівників НАБУ; забезпечення захисту прав суб'єктів громадського контролю.

Запропоновано наступну класифікацію суб'єктів здійснення громадського контролю за діяльністю НАБУ: суб'єкт спеціалізованого контролю (Рада громадського контролю при НАБУ); загальні суб'єкти контролю, до переліку яких віднесені: фізичні особи (громадяни України, іноземці, особи без громадянства), їх об'єднання (громадські організації, які здійснюють діяльність без статусу юридичної особи) та юридичні особи (громадські об'єднання, якщо вони зареєстровані з отриманням статусу юридичні особи).

Доведено, що підставами здійснення громадського контролю за діяльністю НАБУ є юридичні факти у формі дій, які обумовлюють виникнення правовідносин у даній сфері. Окреслено перелік підстав здійснення громадського контролю за діяльністю НАБУ у межах окремих видових груп: правомірні дії: формування Ради громадського контролю при НАБУ; реєстрація громадського об'єднання, яке має на меті здійснювати громадський контроль; підготовка письмового звіту про діяльність НАБУ; оприлюднення публічної інформації про діяльність НАБУ; подання працівниками НАБУ декларації осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; видання наказу про утворення конкурсної комісії з проведення конкурсу на заняття вакантних посад у НАБУ; неправомірні дії: вчинення працівниками НАБУ правопорушень; допущення недоліків у діяльності НАБУ; підготовка проектів та видання нормативно-правових актів, які містять корупційні ризики.

Виокремлено конкретні форми громадського контролю за діяльністю НАБУ, зміст яких запропоновано розкрити за допомогою окремих способів впливу інститутів громадянського суспільства на функціонування зазначеного органу. Удосконалено структуру та зміст стадій порядку здійснення громадського контролю за діяльністю НАБУ шляхом виокремлення трьох основних стадій (збір та узагальнення інформації про діяльність органів

НАБУ (їх працівників); аналіз та оцінка зазначеної інформації; оприлюднення оцінок та висновків з проблемних питань діяльності органів НАБУ (їх працівників)) та однієї факультативної стадії (реагування на: 1) факти виявлених правопорушень, вчинених працівниками НАБУ, з метою їх припинення та усунення негативних наслідків; 2) організаційно-управлінські недоліки та прогалини нормативно-правового регулювання діяльності НАБУ з метою її удосконалення та забезпечення законності).

Окреслено елементи системи гарантій реалізації громадського контролю за діяльністю Національного антикорупційного бюро України, а саме: а) механізм юридичної відповідальності; б) забезпечення особистої безпеки громадян; в) увільнення громадськості від будь-яких фінансових перешкод і обтяжень.

Запропоноване авторське визначення адміністративних правовідносин щодо здійснення громадського контролю за діяльністю НАБУ, а саме: суспільні зв'язки, що виникають між не підпорядкованими один одному та не потребуючими згоди на участь у них представниками громадськості та уповноваженими суб'єктами публічної адміністрації з приводу недоліків у діяльності НАБУ, що передбачають систематичне втілення прав першими та дотримання обов'язків та реалізацію заходів впливу другими, з метою захисту прав та свобод людини і громадянина та інтересів юридичних осіб (суспільних інтересів) у сфері запобігання та протидії корупції.

В роботі вивчено досвід залучення громадськості до запобігання корупції в зарубіжних країнах. У результаті зазначено, що з метою поширення передового досвіду підвищення ефективності громадських об'єднань щодо протидії корупції (зокрема, у діяльності окремих суб'єктів публічної адміністрації) повинна бути реалізована підтримка з боку держави, яка може виявлятися у вигляді цільового часткового фінансування окремих суспільно корисних проектів та програм громадських організацій, проведення державних грантів, а також наданні грошових премій та винагород за активну співучасть із правоохоронними органами. Обговорено

можливість впровадження досвіду діяльності міжнародних неурядових організацій в українські реалії, зокрема, щодо об'єднання українських громадських організацій у коаліції; розгляд питання про вихід таких коаліцій на міжнародний рівень; створення регіональних філій міжнародних неурядових організацій задля посилення впливу на органи влади, зокрема Національне антикорупційне бюро України.

Отримані висновки і рекомендації зумовили обґрунтування необхідності удосконалення громадського контролю за діяльністю НАБУ шляхом: 1) розробки і прийняття окремого закону, який би урегулював питання здійснення громадського контролю в Україні; 2) внесення змін і доповнень до чинних нормативно-правових актів з метою удосконалення їх положень, що може бути здійснено найближчим часом.

Ключові слова: контроль, громадський контроль, принципи, гарантії, форми контролю, правовідносини, Національне антикорупційне бюро України.